

אזושה מילתא – דרגות הרעש – 1086

לאן הגענו ? ריחיים של מים משמיעים רעש והשו"ע לא חש להשמעת קול ואילו הרמ"א אסר (אמנם גם מפוסקי ספרד חששו לאזושה). ונימוק האוסרים או מפני חשד/ מראית עין שטוחן בשבת או שאף ללא חשד – יש בעצם רעש ולזול בשבת. מה היא דרגת הרעש ? רעש שנעשה בבית ונשמע מחוץ לבית ? וכדו'

שו"ת יביע אומר חלק א – אורח חיים סימן כ אות יב / רדיו עם שיעון שבת

ובר מן דין יש עוד טעם לאסור משום דאזושה מילתא והוא זילותא דשבת, וצריך לחוש למראית העין, שיחשדוהו השומעים שהדליק הרדיו בשבת, בפרט בזה"ז אשר בעוה"ר רבו המתפרצים, ואף על פי שאין לנו לגזור גזירות מדעתינו, מלבד שבמראית העין באיסור דאורייתא כתבו כמה פוסקים דחיישינן אף בזה"ז. ועי' ביו"ד (סי' פז ס"ג) ובפר"ח שם. ואכמ"ל. הנה כבר נחלקו בכה"ג הפוסקים בדין ריחיים של מים אם מותר לתת לתוכן חטים מע"ש סמוך לחשיכה, שיש הרבה אוסרים משום זילותא דשבת ע"י השמעת קול שיאמרו ריחיים של פלוני טוחנות בשבת, עי' בתוס' שבת (יח רע"ב), ובהרא"ש והר"ן שם. וכ"פ הרמ"א (סי' רנב ס"ה). ואף למרן הש"ע שם שפסק להתיר, י"ל דשאני התם דאף אם נותן החטים בשבת לטוחן אינו עובר אלא מדרבנן, וכמ"ש המג"א שם, ושכ"כ הסמ"ג וסמ"ק להדיא, משא"כ הכא דהוי חשדא של איסור דאורייתא. ואף על פי שהרבה אחרונים חולקים על המג"א בזה, מ"מ י"ל שכ"ה דעת מרן לאסור שם רק מדרבנן, ויודה שיש לאסור כאן, ועוד דשאני הכא דאיכא זילותא טפי, בצירוף הטעם שנעשה איסור בזה, ולכן טוב להחמיר אף בעיר שרובה גוים, ותחנת הרדיו שלהם, משום זילותא דשבת.

שו"ת יביע אומר חלק ג – אורח חיים סימן יז

נשאלתי לחוות דעתי במה שנוהגים העולם לכוין השעון המעורר בכדי לכבות את החשמל בליל שבת. וכן יש נוהגים לכוין השעון להדליק את החשמל בשבת...

(כיצד שעון מעורר מכבה ומדליק חשמל ? -לעיל)

(ד) והנה בשו"ת בן יהודה שם הביא מ"ש המג"א סק"כ, שאפי' נותן החטים לתוך הריחיים של מים בשבת ליכא חיוב חטאת עד שיטחון בריחיים של יד. והאבן העזר (סי' שכח) חולק על המג"א... והנה בעיקר הדין שחידש המג"א לפטור הנותן בשבת חטים לתוך הריחיים של מים, רבו האחרונים החולקים עליו וס"ל לחיובא כדין פורס מצודה.... ומ"מ נלע"ד שאף האחרונים הנ"ל הן הן יודו בני"ד שאין כאן חיוב חטאת בהעמדת השעון המעורר להדליק החשמל בשבת, כיון שאין ההדלקה נעשית מיד רק לאחר זמן ממושך והו"ל גרמא בעלמא....

(ו) ולפי האמור תשובה מוצאת למ"ש עוד בשו"ת בן יהודה שם, דעד כאן לא כ' המג"א שהנותן חטים לריחיים של מים דפטור, אלא באופן שהמים היו מגלגלים כבר את גלגל הריחיים, ומש"ה אין נותן החטים חשוב כעושה פעולת הטחינה, דלא דמי למלאכת המשכן. אבל אם היו הריחיים עומדים, ואחר שנתן החטים לתוכם, עשה בעצמו פעולה שהמים יסבבו את הגלגל, ע"י הסרת המונע, ועי"ז גלגלו המים את גלגל הריחיים ונטחנו החטים, הוי כעושה הטחינה בידים וחייב חטאת דדמי למלאכת המשכן. ומעתה י"ל דמה שהתיר מרן הש"ע לתת חטים מע"ש בריחיים של מים, היינו כשאנו עושה שום פעולה בריחיים עצמם, שאף אם היה נותן החטים בשבת לא היה בזה חיוב חטאת. אבל אם הריחיים עומדים בע"ש, והוא עושה פעולה ע"י הסרת המונע בכדי שהמים יגלגלו הריחיים, שאילו היה עושה כן בשבת חייב כנ"ל, גם בע"ש סמוך לחשכה אסור. דבכה"ג שפיר חיישינן להשמעת קול כיון שאם היה עושה כן בשבת חייב. ולפ"ז בשעון דנ"ד שאם היה מכוון בשבת להדליק הנר היה מתחייב חטאת, וגם הוא משמיע קול גדול, גם בע"ש סמוך לחשכה אסור להעמידו. דחיישינן בכה"ג להשמעת קול לכ"ע. עכת"ד...

בית הבחירה לזאירי, שבת דף יח*

ואעפ"כ אין נותנין חטים לתוך רחים של מים אלא בכדי שיטחנו מפני שיש בה השמעת קול ופרסום גדול והוא זלזול שבת ויש מתירין אף בזו מדמיון האחרות ולא יראה כן.

מה דרגת הרעש ?

שׁוֹת מַהֲרִי'ל הַחֲדָשׁוֹת סִימָן לַח אוֹת דִּי*

והקשת הדלת בכלי המיוחד להשמעת קול נהוג לאיסור, [והיתר] דאגרוף נ"ל מכח ההיא דירושלמי בהלול' דר' הו' מטפחין אחורי ידיהון בשבת' כו', ואף על גב דר' מאיר אסר נהיגי כר' מאיר דהלכת' כרבי מחבירו ושמא אפילו מרבו דמחדדיה שמעתתיה פ"ב דנידה וכדפר"ת שאילו ר' יוסי קיים היה יושב כפוף לפני ר' מה"ט ומעשה רב.

ומנהגי' נמי באגרוף או ברגל כלאחר יד הוא, אי נמי כיון דמכוין להשמיע קול אוושה מילתא הוא כמו רחיים לטעמיה דרבא [דרבה] אפי' את"ל דשרי כמו שפסק ראבי"ה מ"מ הו' דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור... ותימ' על הק' מאד מה"ר אהרן אס עשה כן כמו שכתבת שהעידו עליו שקשקש בברזל המיוחד ותלוי בדלת דנהגי דנהגו להו אמוראי לעשות חידושי' להורו' הלכה למעשה כי ההיא דקני בקופי' אן יתמי דיתמי מוזהרין אנו באל תטוש תורת אמך...

מה היא דרגת הרעש ? האם במקרה זה נוכל לומר שטעם האיסור הוא משום חשד ? חשד ממה ? (ועיין הערת המו"ל מס' 4)

שׁוֹת אִו"ח סִימָן שֶׁלֹּחַ סַעֲיָה *א

השמעת קול בכלי שיר, אסור, אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה, כשאינו דרך שיר, מותר.
מדוע לא חשש להשמעת קול/אוושה מילתא - ועל פי טעמי אוושה מילתא לעיל ?

שׁוֹת מַהֲרִי' וְוִי'ל סִימָן ק"ל תַּלְמִיד הַמַּהֲרִי'ל (הו"ד בְּדַרְכֵי מִשְׁה רַנ"ב ס"ק ז')

שלומך יסגא לעלם אהובי הח"ר אליעזר י"ץ. דינא דההי' איתתא כתבתי דעתי למה"ר ישראל י"ץ. מה ששאלת על כלי העשוי למשקלות להשמיע קול לפי סדר השעות נרא' דאסור. דר"ח והאשירי פסקו כרבה פ"ק דשבת דאוקי ברייתא אין נותנים חיטים לתוך ריחיים אפי' כב"ה משום השמעת קול.

מה היא דרגת הקול ? שעון בייתי ? בככר העיר ?

סֵפֶר הָאֲגוּר הַלְבוֹת הוֹצֵאת שַׁבַּת סִימָן תַּקִּיט (והו"ד בְּב"י וּבְרַמ"א רַנ"ב ה')

נשאל מורי אבי מהר"י לנדא על זוג המקשקש לשעות עשוי ע"י משקולות אם מותר להכינו ולהעריכו כדי שילך ויקשקש כל השבת כי שמא יש לדמות לנותן חטים לרחים. והשיב נראה לי עיקר טעמא דאוושה מלתא. כמו שפירשו תוספות שני"ץ וספר התרומה וסמ"ג שפירשו על אוושה מלתא שיאמרו רחים של פלוני טוחנים בשבת דסבירי בשבת נתן בהם חטין, וא"כ טעמא זה לא שייכא כלל גבי זוג המקשקש שהכל יודעים שרגילים לתקן בכל יום על יום של אחרי ובאותו היום שהוא מקשקש אין מתקנין אותו כלל. וכן יש לפסוק הלכה למעשה וכן עמא דבר עכ"ל.

מה היא עוצמת הקול של ה"זוג המקשקש" – האם נשמע מחוץ לבית (האם עומד בבית) ? שים לב לטעם ההיתר – אם טעם זה לא מתקיים מה נסיק לגבי דרגת האיסור ?

קוּבֶץ הַלְבוֹת פִּסְקֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל קַמְיִנְצֵקִי, שַׁבַּת א' פֶּרֶק ד' עַמ' קו"ג הַעֲרָה ה'

אך מו"ר שליט"א אמר דהנה הרמ"א הביא דמותר להעמיד כלי המשקולות שקורץ זייגע"ר מער"ש אע"ג שמשמיע קול משום שהכל יודעין שמעמידין אותו מאתמול וכפשוטו קול הזייגער לא היה נשמע ברה"ר הרי דאף השמעת קול שבתוך הבית כל שהוא קול רם יש בו זלזול דשבת ואף כשנשמע רק לבני הבית והגדר בזה כל שהוא נשמע קצת חוץ למקומו דהיינו חוץ לחדר שבו הוא עומד כבר חשיב השמעת קול ואוושה מילתא עכ"ד.

ש"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן ע' אות ו'

העמדת שיעור מעורר בע"ש שיצלצל בשבת ולענין להעמיד שיעור שיש בו דבר המצלצל לפני שבת על הזמן שיצלצל שבת בבקר כדי שיעירו לזמן התפלה, הנה אם הוא קול כזה שלא נשמע אלא בחדרו שהוא לעצמו אין בזה איסור אבל אם נשמע גם חוץ מחדרו שנשמע להרבה הלנים בביתו וכ"ש כשנשמע לחוץ אסור מצד גזירת השמעת קול דתנית חטין לתוך רחים של מים כשיטחנו בשבת כדאמר רבה הטעם בשבת דף י"ח ע"א דאושא מלתא, ואיפסק ברמ"א /או"ח/ סימן רנ"ב ס"ה ומסיק טעם למה שמותר להעמיד כלי משקולת שקורין זייגער /שעון/ בע"ש אף על פי שמשמיע קול להודיע השעות בשבת כי הכל יודעין שדרך להעמידו מאתמול וכן הביא הב"י ס"ס של"ח מהאגור, הרי אף שהוא קול הנעשה בבית ואינו גדול כל כך כקול רחים בשבת נמי היה אסור אי לאו הטעם דהדרך הוא להעמיד אף בחול פעם אחת במעלי"ע = במעת לעת = ולא יחשדו שעשה זאת בשבת, שא"כ הוא כמפורש שהעמדת השעון להקיץ בבקר הוא דבר שעושים בחול דוקא בלילה בעת שהולך לישון הרי אם נשמע לחוץ או אף בבית בשאר החדרים כשיש שם עוד אינשי דהא אף קול הודעת השעות הזייגער לא נשמע יותר מזה והיה אסור אי לאו שידוע לכל אשר מעמידין רק פעם אחת במעלי"ע.

ש"ת צ"א חלק ד' סימן ל"א

ראשית שם ברחיים של מים ישנו משמיע קול של ממש, שכל מי שעובר בקרבת מה למקום שומע ומבחין מיד בקול האיסור שהוא קול הטחנה... ומשא"כ בכגון נידונו שהמטרות אינן משמיעות שום קול ענות גבורה ולכל היותר משמיעות רק קול ענות חלושה, ואין הבחנה יתירה של שמיעת קול איסור לכן בכגון דא יש מקום לומר דלא נקרא אוושא מילתא שחכמים אסרוהו...

שמירת שבת כהלכתה - הערות פרק לא הערה פ' / קבלת פקס בשבת

שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, ומיירי במקום שאין לחוש להשמעת קול (שמשמיע המכשיר בעת קבלת הפקס), או עכ"פ במקום הפסד, עיין סי' רנב סעי' ה ברמ"א ובמ"ב ס"ק מחו' - מט. ועי"ל דמ"ש מטלפון אשר לא רגילים לנתקו מבעו"י אף אם משהו מצלצל ויש בו משום השמעת קול, שהכל יודעים שלא בעל המכשיר הוא הגורם להשמעת הקול, וה"נ בני"ד של הפקס.

שלחן שלמון רנ"ב הערה ו' דף נב

אולם לענין פקס שרוצה רופא או מי מטעם הבית חולים לשלוח ע"י שעון שבת פסק מרן זללה"ה דבמקום שכל ההכנות נעשות בערב שבת והפקס ישלח באופן אוטומטי בליל שבת ע"י שעון שבת שרי וכן מותר להשאיר את המכשיר פתוח כדי שיוכל לקבל פקס בשבת ובלבד שלא יהיה אוושא מילתא כלומר שלא ישמע קול המכשיר כשהוא פועל מחוץ לחדר ע"כ

שלחן שלמון לסימן רנ"ב סעיף ה' עמ' נ

... מסתבר שאף אם התחכם לעשות את הדבר בהיתר ע"י שעון מערב שבת מ"מ הו"ל כרחיים של מים שסובר הרמ"א דאסור אף בכה"ג ידיעתי כו"ע שהדבר נעשה ע"י שעון שערך מאתמול וגם דייק שם הרמ"א דאסור "בכל מקום שיש לחוש להשמעת קול" וגם המשנ"ב כתב כלל בזה כל כיוצא בזה המשמיע קול דאוושא מילתא ואיכא זילותא לשבתא. אך מלבד טעם זה שמשמיע קול ואוושא מילתא אינני רוצה להקל בזה (=הכוונה למדיח כלים - הערה שם) כי אינני בקי בדרכי השימוש במכונה כזו ויתכן שזה עלול לגרום לעוד איסורים אחרים ולכן לא ידעתי מה הטעם של היראים ושלמים שבמקומכם שמתמשים בזה ע"י השעון גם בשבת

שלחן שלמון לסימן רנ"ב סעיף ה' עמ' נ (-מנחת שלמה חלק ב' סימן כ' - לחכים ורבי צבי מאנדלזיץ הי"ו - משנת תשכ"ה)

גם מבואר בשו"ע הכא ובסימן של"ח דמה שמותר להשתמש בשבת בשעון שמצלצל להודיע מספר השעות ואין חוששין להשמעת קול הוא מפני שהכל יודעים שרגילים לתקנו ככל יום על יום שלאחריו וביום שהוא מקשקש ומשמיע אין מתקנים אותו לשון הדרכי משה מהאו"ז וטעם זה שייך שפיר גם במקרה ובמיוזג האויר אבל לא במיקרופון או במדיח כלים

מדוע אינו נחשב כמו פקס ? האם יש הבדל בין דרגת הרעש של מדיחי כלים שונים ? מכונות כביסה ?

ש"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן נה

דטעמי האיסור במיקרעפאן הם ארבעה: (א) דבחול אין הדרך להעמיד אותו בזמן הקודם הרבה להדבור, שלכן אסור בשבת אף כשהעמידו אותו והכינהו לזמן שידברו ויתפללו, כדאיתא בשבת דף י"ח לענין איסור נתינת חטים בע"ש שיטחנו בשבת דאמר רבה מפני שמשמעת קול ופסקו כן התוספות והרא"ש שם וכן הוא ברמ"א /או"ח/ סימן רנ"ב סעיף ה' שכתב ויש אוסרין ברחים ובכל מקום שיש לחוש להשמעת קול, והוצרך ליתן טעם על מה שמעמידין כלי משקולת שקורין זייגער מע"ש אף על פי שמשמיע קול להודיע השעות בשבת כי הכל יודעין שדרכן להעמידו מאתמול, והובא טעם זה בב"י /או"ח/ סוף סימן של"ח בשם האגור. ומשמע מהא דהביא גם המחבר היתר דזוג המקשקש לשעות דמותר לערכו להכינו מבעו"י בסימן של"ח סעיף ג', שרק ברחים התיר לתת חטים סמוך לחשיכה משום דכל השומעין הטחינה יודעין שנשמע ממה שנתנו בע"ש שהרי נתן סמוך לטחינה, ורק בזה פליג ר' יוסף ארבה, שאף שיש שיחשבו בנתן הרבה חטים ונמשך טחינתם שעה כשישמע בסוף השעה שנתן עתה החטים אם לא היו בתחלת הטחינה שהותחל מבעו"י, שמטעם זה אסר רבה, מתיר ר' יוסף משום דכיון שהוא דרך הטחינה אין טעם להחשד, אבל בהשמעת קול כה"ג דנשמע גם ההתחלה בשבת ואין הדרך כלל להעמיד בזמן קודם סובר המחבר שגם ר' יוסף מודה שאסור לכן הוצרך לכתוב שלהעמיד זוג המקשקש לשעות מותר שהוא מטעם האגור שהביא בב"י מחמת שהדרך לתקנו בכל יום על יום שלאחריו.

שיח נחום טז

כאשר המציאו שעונים המצלצלים בנעימת שיר בכל שעה או בכל חצי שעה, עלתה על הפרק השאלה: האם מותר לערוך את השעון לפני השבת שיצלצל בכל שעה בתוך השבת משום אוושה מילתא, ופסק בשלחן ערוך (או"ח סי' שלח, ג): "זוג המקשקש לשעות עשוי ע"י משקלות – מותר לערכו ולהכינו מבעוד יום כדי שילך ויקשקש כל השבת". הטעם מבואר בבית יוסף (סוף סי' שלח) בשם אביו של האגור: "משום דעיקר טעמא דריחיים של מים דאיכא מאן דאסר בפרק קמא דשבת משום דאוושה מילתא, היינו שיאמרו ריחיים של פלוני טוחנין בשבת, דסברי בשבת נתן בהם חיטים. וטעם זה לא שייך כלל גבי זוג המקשקש, שהכל יודעים שרגילים לתקנו בכל יום על יום שלאחריו ובאותו היום שהוא מקשקש אין מתקנין אותו כלל". אולם אם יש חשש שיחשדו

שיח נחום / רבינובין, נחום אליעזר בן איתמר / עמוד 48
הודפס מאוצר החכמה

שהדבר נעשה בשבת – אסור. גם היום, אם רואים או שומעים טלויזיה או רדיו פתוחים, ההתרשמות היא שמן הסתם הופעלו בשבת, ולא שהותקן הדבר מלפני השבת והופעל על ידי שעון בשבת. ואפילו נעשה הדבר בתוך הבית, הלא כל דבר שאסרו חכמים משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור.

שיח נחום / רבינובין, נחום אליעזר בן איתמר / עמוד 49
הודפס מאוצר החכמה